

Asia: VN/15009/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n ja liitteen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO

- Satakunnan hyvinvointialue on lausunnossaan 12.9.2023 koskien toimeentulolain 7a§:n muutosta (VN/23656/2023, Laki 1242/2023) todennut mm.

o ”Lakiesityksen tarkoittavan käytännössä toimeentulotukiasian käsittelyssä ja myöntämisessä tapahtuvan harkinnanvaraisuuden kaventumista ja toimeentulotukimenojen pienentymisestä perustoimeentulotuen (Toimeentulotukilaki 7§) hakemuksia käsittelevällä Kansaneläkelaitoksella ja vastaavan paineen ja menojen lisääntymistä harkinnanvaraisen toimeentulotuen hakemusasioita (Toimeentulotukilaki 7c § ja 8§) käsittelevillä hyvinvointialueilla. Tämän suuntainen kehitys ei ole Kansaneläkelaitoksen ja Hyvinvointialueiden välisen työnjaon eikä hyvän hallinnon näkökulmasta toivottavaa. Tuen tarvitsijan näkökulmasta se näyttää lisäbyrokratialta. Suorat nettovaikutukset julkiseen talouteen jäisivät vähäisiksi. Välillisiä vaikutuksia kaikkien heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvuun ei ole esityksessä arvioitu; mutta ei myöskään perustellusti pois suljettu. Tästä syystä esitys näyttäytyy hyvinvointialueen näkökulmasta valitettavasti hiukan vanhan kaskun mukaiselta ”hölmöläisen peiton jatkamiselta”, jossa peittoon tarvittava jatkopala leikattiin pois peiton toisesta päästä.”

o ”Hyvinvointialueen kyky palvella asukkaitaan hyvin toteutuu paremmin ilman po. lakimuutosta kuin sen myötä. Edellä esiin nostettujen havaintojen perusteella esitetyn lakimuutoksen on hyvin vaikeaa nähdä korreloivan hyvinvointialueen strategiassa (vrt. Hyvinvointialuelaki 22§) määritettyjen hyvinvointialueen keskeisten arvojen, ”Palvelemme yhdenvertaisesti, kohtaamme inhimillisesti, toimimme ammatillisesti, uudistamme vastuullisesti”, kanssa.”

- Satakunnan hyvinvointialue toteaa, että valitettavasti hyvinvointialueen em. lausumassaan antama skenaario toimeentulotukilain 7a§:n muutoksen vaikutuksista on osoittautunut todeksi. Kun perustoimeentulotukeen osuu leikkauksia, se luo paineita harkinnanvaraisen toimeentulotuen käyttöön hyvinvointialueilla.
- Satakunnan hyvinvointialue tuottaa sote-järjestämislain mukaisia palveluja Satakunnan 16 eri kunnan alueella. Harkinnanvaraista toimeentulotukea (toimeentulotukilaki 7c§ ja 8§) myönnetään toimeentulotukilakiin pohjautuen kuntien asukkaille.
- Asetuksen liitteessä säädettyjä perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen tiettyjä kuntakohtaisia rajoja ehdotetaan nostettavaksi vuodelle 2025 johtuen toimeentulotuen saajien keskimääräisestä asumismenojen noususta. Korotuksia ehdotetaan tehtäväksi sellaisten kuntakohtaisten rajojen osalta, joiden kohdalla toimeentulotuen saajien keskimääräinen vuoden 2023 vuokra ylittää voimassa olevan kuntakohtaisen rajan vähintään 20 eurolla ja kunnassa on ollut tilastollisesti riittäväksi arvioitu määrä toimeentulotuen saajakotitalouksia kyseisen kotitaloustyyppin osalta. Satakunnan hyvinvointialueella näitä kuntia on vain kaksi; Kokemäki ja Rauma. Kokemäen osalta korotus kohdistuisi yhden hengen ruokakuntiin ja Rauman osalta kolmen hengen ruokakuntiin.
- Satakunnassa vuokra-asuntojen tarjonta on hyvin eritasoista. Pienissä kunnissa huokean vuokratason vuokra-asuntoja on paremmin tarjolla kuin suurimmissa kunnissa. Vuokrien taso on sen mukainen. Esimerkiksi Kokemäen keskustassa yksiön vuokrataso on noin 400 euroa ja Porissa keskustassa noin 100 euroa suurempi. Pienemmissä kunnissa suuremmankin vuokra-asunnon saattaa saada hyvinkin huokealla vuokralla alueen keskuskaupunkeihin verrattuna.
- Perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaisten rajojen osalta onkin isoja eroja. Esityksessä yksin asuvien osalta alin hyväksyttävä euromääräinen raja löytyy Karviasta ja ylin Eurajoelta. Perheellisten osalta (4 henkeä) vastaavasti alin löytyy Kokemäeltä ja ylin Raumalta.
- Satakunnan keskuskaupunki Pori ei nouse tilastoissa esille, vaikkakin hyvinvointialueen väestöstä jopa puolet asuu Porin alueella. Satakunnan kunnista asunnottomuus keskittyy erityisesti Poriin ja Raumalle. Tarvetta olisikin nostaa hyväksyttävien asumismenojen rajaa myös Porin ja Rauman alueella ja erityisesti yksin asuvien osalta, sillä näissä kaupungeissa yksin asuvien määrä on kasvava, vuokra-asuntotarjonnan pysyessä stabiilina. Elleivät tarpeelliseksi katsottavat asumismenot vastaa käypää vuokratasoa näissä kaupungeissa, riskinä on asunnottomuuden ja sen mukanaan tuomien sosiaalisten ongelmien pahentuminen. Suuri huoli on erityisesti yksin asuvien nuorten asunnottomuuden lisääntymisestä. Tämän ehkäisemiseksi hyvinvointialue joutuu enenevässä määrin myöntämään täydentävää toimeentulotukea vuokratästen maksuun ja häättöjen estämiseen, mikä ei kuitenkaan ole täydentävän toimeentulotuen tarkoitus ja päätehtävä. Esimerkiksi yksistään Porissa toimeentulotuen asiakasmäärät harkinnanvaraisessa toimeentulotuessa ovat olleet kasvussa.

Asiakasmäärä oli vuonna 2022 yhteensä 1962, kun arvio asiakkaista vuonna 2024 elokuun 22. päivän toteuman perusteella on 2440. Kasvua asiakasmäärässä vuodesta 2022 vuoteen 2024 arvioidaan siis elokuun lopun tilanteen perusteella olevan noin 25 %, eli neljännes. Asiaa ei ole vastaavasti huomioitu hyvinvointialueiden nykyisessä rahoituskehyksessä.

- Satakunnan hyvinvointialue esittää vakavan huomion siitä, että tarpeellisten asumismenojen tasoa määriteltäessä huomioitaisiin ensisijaisesti kunnan vuokrataso sen keskusta-alueella. Tästä lähtökohdasta katsoen, kuntakohtaisia tarkistuksia tulisi tehdä Satakunnassa paljon nyt esitettyä laajemmin. Tarkistuksia tehtäessä on kuitenkin huomioitava myös se, että kuntakohtaisen ylärajan säätäminen tarpeelliseksi katsottaville asumismenoille kuitenkin vahvasti ohjaa myös ao. kunnan vuokranantajia määrittämään vuokrat juurikin ao. säädöksen mukaiselle enimmäistasolle tai hiukan yli. Eli tässä mielessä asetus toimii itse asiassa omaa tarkoitustaan vastaan ja siten samalla myös tarpeettomasti vääristää vuokamarkkinoita.

YHTEENVETO

- Satakunnan hyvinvointialue toteaa, että esitetty kuntakohtaisten tarpeellisten asumismenojen määrän korotus on vähintään, mitä kaikkein heikoimmassa asemassa olevien toimeentulotuen saajien kannalta, voimassa olevan toimeentulotukilain puitteissa ja Perustuslain 19§:n vaatimukset huomioon ottaen, tulee tehdä. Paras vaihtoehto kuitenkin olisi palata asiantilaan, joka vallitsi ennen toimeentulotukilain 7a§:n muutosta (L 1242/2023), ja jossa toimeentulotukiviranomaisen harkintavalta tarpeellisten asumismenojen arvioimiseksi oli nykyistä suurempi.

Satakunnan hyvinvointialue

Kirsi Varhila, hyvinvointialuejohtaja

Varhila Kirsi
Satakunnan hyvinvointialue

Tapiola Jukka
Satakunnan hyvinvointialue